visat.

El verí del teatre (1978)

Orlando Guillén

Enric Casasses

El poeta amb majúscules Orlando Guillén, nat fa més de seixanta anys al poble mexicà d'Acayucan (Veracruz), i que successivament, sense perdre mai les cadències profundes del seu poble, derivà a la capital de l'estat (Jalapa), a la capital federal (Ciutat de Mèxic) i a la capital europea (Barcelona), a cada lloc s'ha compromès en l'activisme cultural lliure, ja sigui fent muntatges teatrals, intervencions pedagògiques, revistes, edicions..., i escrivint. Escriu poesia, teatre, articles i escrits diversos, i en tots els gèneres és poeta i s'hi reconeix el seu estil, el seu vocabulari, la seva música, el seu món i la seva temàtica originals i intransferibles. Bé, transferibles en bloc a la humanitat en bloc com a part del seu bagatge espiritual. La força de la llengua i de la música li vénen tant d'arrels de poble com de reflexos de Quevedo, de Darío i de Díaz Mirón, i també de Shakespeare, de Rabelais i d'Aristòfanes, entre mil coses més. Aporta una música nova a la llengua espanyola i una dimensió nova d'esperit a la poesia en general. Les dues coses, és clar, són indestriables. Són dos flocs d'una mateixa trena que en té un de tercer que potser seria el joc —diàlegs, bromes, familiaritats, barretades, cops de colze, etc.— amb les obres d'altri, des dels grans poetes i artistes a les quasi anònimes notícies de diari. Després de l'espanyola, les altres cultures que porta posades són la nahua i la catalana. La substància de què està feta la seva obra és sexe, llengua, amor, mort i esperit. Feta amb una gran fúria vital i una escopetejant intel·ligència. La poesia, tota la seva poesia, és concebuda per ell en la dimensió teatral de paraula pronunciada en veu alta davant dels altres. Així, grups joves de Mèxic han escenificat fa pocs anys, sota la seva direcció, els sonets de *Tiresias cena en casa de Tiresias*.

Ara deu fer més de trenta anys que Guillén començava a desxifrar poesia en català, quan un dia es trobà amb Joan Vinyoli i aquest, veient-lo desorientat, li marcà a l'índex d'una antologia de poesia

catalana els noms més importants del segle XX. Suposo que Vinyoli no li pretenia indicar les seves preferències personals sinó els noms reconeguts per tothom, perquè Guillén seguís la seva intuïció i anés a parar als poetes que hagués d'anar a parar. A partir d'aquí el mexicà va començar a llegir i, primer tímidament, a traduir. Ara *La pell de brau* d'Espriu, ara *Vent d'aram* de Vinyoli, i a poc a poc es va trobar concebent el projecte d'una magna antologia de poetes catalans del segle XX seguint simbòlicament, i realment, la llista de Vinyoli.

De cada un dels poetes marcats, que en són dotze comptant-hi Vinyoli, en tradueix almenys un llibre sencer. Com que a la llista (Liost, Carner, Riba, Papasseit, Foix, Pere Quart, Bartra, Espriu, Vinyoli, Brossa, Ferrater i Estellés), com a la taverna de la cançó, tots són homes, Guillén decideix afegir-hi tres dones (Salvà, Arderiu i Leveroni). I conjumina un extens apèndix amb poemes i proses de tots aquests autors, en què hi veiem altres seves facetes, escrits sobre poesia o poètiques d'alguns d'ells, escrits o poemes de l'un sobre l'altre, i fins i tot algun escrit d'altres autors que il·luminen algun aspecte concret, com ara el d'Ors sobre Liost o el de Martí i Pol sobre Vinyoli. També hi ha un epíleg meu que mira de situar aquesta poesia en el seu context. I un estudi introductori de Guillén sobre els poetes que ha traduït, el qual ens dóna de la poesia catalana del segle XX una visió original, forastera, molt interessant. De fet, el conjunt de la seva obra de traducció és una nova lectura d'aquesta mena de «segle d'or» de la nostra poesia que va de Liost a Estellés. No cal dir que la tasca traductora de Guillén és ingent, és «obra de vida», per dir-ho amb els seus mots, i que la seva concepció d'antologia panoràmica de tot un segle de poesia en una llengua és revolucionària, barroca, i molt necessària en aquest moment de confusió pública de tots els valors. Necessària com una injecció de veritat en aquesta conjuntura de predomini públic de mentides de tots colors. Per la seva dimensió cultural, l'obra és comparable a la Sagrada Família o al diccionari de Coromines.

I després d'això, o simultàniament als darrers anys de traducció de *Doce poetas catalanes del siglo XX con Tres añadiduras y Un apéndice de varia intención*, Guillén ha traduït el cicle d'*El comte Arnau* de Maragall, *Els fruits saborosos* de Carner (a l'antologia el llibre carnerià traduït és *El cor quiet* de 1925), els tres llibres de Ferrater, una selecció feta per mi dels dimonis de Verdaguer (dels quaderns de la casa d'oració, o d'exorcismes), i llibres o seleccions

de poetes d’ara, com per exemple els meus *Canaris fosforescents*, coses de Dolors Miquel, Andreu Subirats i altres. Gairebé tot, inexplicablement, inèdit.